

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« Bind 15 Nr. 9

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

219. Sønder Asmindrup Menighedsraad.
220. Holbæk Byraad.
221. Holtug Menighedsraad.

Afdeling B.

44. Bestyrelsen af de danske Krigergrave.

Afdeling C.

824. Hr. Kirkegaardsmedhjælper Peter Jensen, Skovvej, Skælskør.
825. Hr. Stenhuggerm. Børge Sasser Jensen, Malthe Bruuns Vej 2, Thisted.
826. Hr. Stenhuggerm. Henning Wienberg Jensen, Jernbanegade 7, Thisted.
827. Hr. Møbelsnedker Andreas Knudsen, Sønder Allé 37, Valby.
828. Hr. Stiftsfuldmægtig H. F. Jegsen, Ribe.
829. Hr. Kirkegaardsinspektør Volmer Rud. Nielsen, Horsens.
830. Hr. Anlægsgartner K. Kreigmark, Hover pr. Galten.
831. Hr. Gartner Asger Jørgensen, Chr. X.s Allé 34, Lyngby.
832. Menighedsraadsformanden, Jernbjerg, Slagelse.
833. Hr. Snedkerm. P. Kjærgaard, Laurbjerg.
834. Hr. Kirkegaardsgartner Th. Petersen, Ribe Landevej 45, Tønder.
835. Fru Anna Gaardhøje, Helmsvej 11, Kolding.
836. Hr. Direktør Madsen, Missionshotellet, Helligkorsg., Kolding.

Afdeling D.

59. Cammermeyers Boghandel, Oslo.
60. Hr. Trädgårdsm. Einar Wangmar, Östergatan 14, Ängelholm, Sverige.
61. Cammermeyers Boghandel, Oslo.
62. Hr. O. Mannström, Gla Begravningspl., Helsingfors, Finland.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 8/12 (Vestkysten): Forslag om Kgd. i Gredstedbro
8/12 (Næstved Avis): Udv. af Svinø Kgd. i Forb. med Soldaterbegr.
10/12 (Fyns Tid.): Planerne til Udv. af Horne Kgd. er godk.
13/12 (Fr.borg Amtstid.): Areal for Udv. af Birkerød Kgd. købes.
13/12 (Vendsyssel): Anlæg af Kgd. ved Børglum østre Kk.?

16/12 (Jydske Tid.): Rinkenæs Kgd. udvides; Omkostn. ca. 22,000 Kr.

19/12 (Herning Folkebl.): Snebjerg Kgd. udvides og der opføres Ligkapel.

19/12 (Horsens Folkebl.): Skal Horsens Vestre, Kgd.s Kapel indvies til Kirke?

21/12 (Skive Folkebl.): Kirkegaardsudv. imod Nord i Skive?

26/12 (Berl. Tid.): Kongeparret i Ryparken i Julen.

29/12 (Ringsted Folketid.): Grevskabet Bregentved har skænket Thureby Kk. et Stk. Jord til Udv. af Kgd.

1946

10/1 (Silkeborg Avis): Udv. af Kgd. i Hammel?

11/1 (Næstved Avis): Forlig i Sagen mellem Anlægsst. H. Hansen og Haslev Menighedsraad.

14/1 (Berl. Aften): Ved Utterslev Mose.

14/1 (stds.): Frosset ihjel paa Assist. Kgd. i Fr.cia.

14/1 (stds.): Admiralen og den ukendte Soldat.

15/1 (Fyns Stiftstid.) 265,000 Kr. til den ny Kgd. i Odense.

25/1 (Randers Amts Avis): Randers savner Krematorium.

26/1 (Licitationen): Arb. m. Thisted Kgd.s Udv. er anslaaet til Kr. 110,000 (Haveark. *Troels Erstad*).

28/1 (Rosk. Avis): Vore Kirkeg. og deres Fredning.

30/1 (Berl. Tid.): Mindeparken i Ryvangen (Prof. *Kai Gottlob*).

6/2 (Ebeltoft Avis): Paa Tirstrup Flyvepl. er anl. en Flygtningekgd.

7/2 (Skive Avis): Anl. af Stoholm Kgd. er begyndt.

13/2 (Kr. Dagbl.): Henv. til Kirkeminist. om Mindelunden i Ryparken.

13/2 (Nordsj. Venstrebl.): Stendiget om Ferslev Kgd. omsættes med Tilskud fra Staten.

13/2 (Nationalt.): 2600 RAF-Flyvere er begr. i Danmark.

13/2 (Vejle Amts Avis): Kgd. og deres Pasing.

14/2 (Lol.-F. Folketid.): Sløjfning af tyske Grave?

16/2 (Aalborg Stiftstid.): Vejgaard Kgd. indviedes i Gaar af Pastor *Traulsen*.

18/2 (Nordsj. Venstrebl.): Lillerød Kgd. skal udvides med Areal mell. Kgd. og Søgrøften.

18/2 (Sydvestjyll.): Alléerne paa Ribe gl. Kgd. skal fjernes.

20/2 (Aarhus Amtstid.): Jøde-Kgd. og Tyskerne.

24/2 (Jydske Tid.): Udsmyk. af de engelske Flyvergr.

24/2 (Børsen): Hvad skal der gøres med de tyske Grave?

27/2 (Aarhus Stiftstid.): En Oase i det gl. Aarhus (St. Olafs Kgd.).

5/3 (Berl. Tid.): Britiske Soldatergrave ude og hjemme.

7/3 (Information): Allerede 7000 Flygtningegrave i Danmark.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

21/11 (Smålenenes Amtstid.): Forsøgsfelt paa Idd Kgd.

23/11 (Namsdalens Folkebl.): Rørvik Kgd. udvides.

22/11 (Glåmdalen): Vældig Interesse for Forskønn. af Kgd.

1/12 (Hamar Arbeiderbl.): Faar Brumundal ny Kgd.?

6/12 (Fremtiden): Udv. af Kgd. paa Konnerud.

8/12 (Adresseavisen): Trondhjem maa faa en ny og bedre Kirkegaardskultur.

1946

25/1 (Tidens Krav): Kristianssund Kgd.

25/1 (Adresseavisen): Ny Løsning af Urnelunds-sagen paa Tilfredshet.

FRA SVENSKA KIRKEGAARDE

10/12 (Värmlands Posten): Den udv. Kgd. i Kristinehamn indviet.

11/12 (Vimmerby Dagbl.): Krematoriespørgsm. aktuelt i Västervik.

15/12 (Tranås Tidn.): Tiltalende Krematorieforsl. i Tranås.

31/12 (Rönneby Posten): Kgd. paa Bredåkra udvides.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Gartner-Tidende Nr. 4: Løvfældende Gravstedshække. — Nr. 10: Stedsegrønne Gravstedshække.

Ignis Nr. 1: Reformerad begravningsverksamhet i Stockholm. Kalmar krematorium 10 år. Danmarks 20. Krematorium m. m. — Nr. 1: Angående stödåtg. att förbättra eldebegsfs ekonomi. Urnlund i Huskvarna. Krematoriet i Västanfors 10 år.

Landsbygraveren Nr. 12: Ang. Klokkeringning. Kjole el. Uniform? — Nr. 1: Stort Møde i Grindsted m. m. — Nr. 2: Et Tilbageblik. Vore Kirkeklokker m. m.

Norsk Gartnerforenings Tidsskrift Nr. 9: Mariebjerg Kgd.

Norsk Havetidende Nr. 2—3: Våre byggdekyrkjergarder i eit tidskifte.

Præstefor. Blad Nr. 1: Præstens Navn paa Begravelsessange. — Nr. 3: Do.

BOGANMELDELSER

Lustgården 1944—45. Aarsskriftet udgivet af »Föreningen för Dendrologi och parkvård«. — 8°, 322 Sider, Stockholm 1946.

Vi har nu i to Aar glædet os til dette Aarsskrift, og saa kommer det endeligt som et digert Værk, som saa langt fra gør vor Længsel til Skamme. Bogen indeholder blandt andet en meget udførlig Afhandling af Dendrolog *Tor Nitzelius* om værdifulde Popler, i Tilslutning til denne Afhandling behandler Docent Nils Hylander nogle dyrkede Former af Balsampoplen.

I tidligere Aargange af Lustgården har Fil dr *Hjelmqvist*, Professor *R. E. Fries* og Professor *C. Skottsberg* skrevet udførligt og interessant om Kuldeskader paa Træer og Buske i lokale Omraader, men i denne Aargang findes en forbillig Beskrivelse af hvorledes Conifera har været mere eller mindre haardføre i de strenge Vintre.

Det er en meget lang Artikel paa 140 Sider, saa absolut Bogens vægtigste, og ogsaa for danske Forhold uhyre lærerig. Planternes Haardførhed er baade opstillet i Skemaform i Beskrivelser og kortlagt og yderligere har Forfatteren, Professor *Nils Sylvin* selv taget de allerfleste af de dejlige Billeder.

Alle Kirkegaardsledere, som i de strenge Vintre blev bange for at plante adskillige kælne Conifera, kan her hente sig værdifuld Viden.

En lille interessant Artikel af Professor *Carl G. Dahl* om nyere Fund af tørrede Æbler paa Stenalderbopladsen ved Alvastra indeholder den morsomme Konklusion, at Forfatteren mener, at man paa den Tid ikke alene havde store Æbler, men at man kendte til podede Træer.

Bogen slutter med en Liste over svenske Navne paa de i Landet dyrkede Træer og Buske, det er udmærket, men hvor er vor dejlige Litteraturfortegnelse, den savner vi *meget*, men forhaabentlig kommer den i næste Beretning.

Ja, de Svenskere de kan, de har baade Cigaretter, Chokolade og — en dendrologisk Forening.
E. Qvist.

Foreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare: Handlingar från Årsmötet i Borlänge — Stora Tuna 3.—5. Augusti 1945. 28 Sider 4° 1945.

Foreningen har lige fra sin Start udsendt disse aarlige Referater, der som samlet Værk giver et uvurderligt Materiale vedrørende svenske Kirkegaardsforhold. Foruden de svenske Kirkegaardsfolk var Danmark ved sidste Aarsmøde repræsenteret af Kirkegaardsinspektør *Jens Gravesen*, Svendborg, og Havearkitekt *Johannes Tholle*, København.

Fra Aarsmødet oplyses bl. a., at Kirkegaardsinspektør *G. E. Danielsson* fortalte om Kirkegaardsforholdene i Stora Tuna-Borlänge, og følgende Emner blev behandlet: Erfaringer fra Foreningsarbejdet i den danske Kirkegaardsinspektørforening, forskellige Gravstedsstørrelser og dis-

ses Pris, Fædrenes hellige Grifter (Kirkegaard), et forsømt Lovgivningsomraade, danske Kirkegaardsforhold og aktuelle Kirkegaardsproblemer i Danmark, hvorledes og efter hvilke Principper sker Planlægningen af Krematorier, og hvorledes ordnes Driften af disse; sluttelig blev de eksaminerede Gartneres Stilling indenfor Kirkegaardsarbejdet diskuteret. Beretningen slutter med Kopier af nogle Skrivelser adresseret til den svenske Konge og Medicinalbestyrelsen angaaende forskellige Kirkegaardsproblemer.

Alice Nissen.

Sven Green: Liljor. Nr. 17 i Gartnerforeningens Serie: Praktiske Haandbøger. Alm. dansk Gartnerforenings Forlag. 128 Sider. Kbh. 1945. Illustreret. Pris Kr. 4,65.

Med denne Bog har Alm. dansk Gartnerforening gjort et Skridt fremad i Retningen af et nordisk Samarbejde, idet Bogen er skrevet af en svensk Forfatter og paa Svensk, hvilket dog ikke maa afskrække eventuelle danske Købere eller Læsere, da de vanskelige Ord er opført i en dansk-svensk Ordliste bag i Bogen.

Efter en morfologisk Redegørelse omtales Liljens forskellige Formeringsmaader. Dernæst følger Afsnittet om Vækstplads, Jord og Gødning, hvor Forfatteren kommer ind paa det interessante Spørgsmaal om + eller ÷ Kalk. Et meget vigtigt Afsnit er Sygdomme og Skadedyr med Redegørelse for de forskellige Vira og deres Bekæmpelser. Det største af dette Afsnit omhandler Liljens Systematik med Omtale af Underslægter, Sektioner, Arter og Hybrider, og man kan med Glæde konstatere, at de fleste Arter og Varieteter dyrkes eller kan dyrkes hos os. Yderligere findes der nogle smaa Afsnit om Drivning og Pottekultur foruden en Fortegnelse over Literatur om Liljer. Bogen slutter med et Register saavel for Teksten som for Illustrationerne.

Alice Nissen.

Johannes Tholle: Anlæg og Vedligeholdelse af Gravsteder, 8°, 100 S., 95 Bill. Alm. d. Gartnerf. Forlag, 2den Udg., Kbh. 1946.

Alm. dansk Gartnerforening har nu udsendt 2det Oplag af Gravstedsbogen, som her foreligger i en betydelig udvidet og forbedret Udgave; det er en Haandbog, som jeg kan give min bedste Anbefaling. Der er gjort et godt Arbejde for at føre Bogen a jour med det, der er sket i Tiden, siden 1ste Udgave udkom, navnlig i det første Parti af Bogen, og det spores stærkt, at Forfatteren har erhvervet sig stor Indsigt og Erfaring i Kirkegaardsforhold og Kirkegaardskultur gennem de mange Aar, hvor han har virket i denne Sags Tjeneste, og hvor han er kommet i intimt og nært Samarbejde med Menighedsraadene Landet over.

Det er en Bog, som ikke bør savnes i noget Menighedsraads Bibliotek eller af nogen anden, som har med Kirkegaarde at gøre. Bogen giver en udmærket Besked om alt vedrørende Gravstedsforhold paa en let forklarlig og grundig Maade, og Bogen er tillige udstyret med et rigt og smukt Billedmateriale, der i sig selv nok kan virke inspirerende.

Jens Gravesen.

Den danske Kirke under Besættelsen, under Red. af Harald Sandbæk og N. J. Rald. 268 S., 8°, Hirschsprung, Kbh. 1945, Kr. 8,50.

Det er meget fornøjelig Læsning — og opløftende og opmuntrende — ja »fornøjeligt« kan man naturligvis ikke kalde gode danske Mænds Skildringer af deres Tortur eller Ophold i Koncentrationslejr. Men det er opløftende at se, hvad der af Enkeltmand er ydet, og det er fornøjeligt at se paa Tryk, hvad man erfarer paa Besøg i Præstegaardene, nemlig at det var Præsterne, som reddede et stort Antal Faldskærmsfolk fra Gestapos Klør og fik dem til Sverige og videre, ved ikke at henvise dem til Sognefogederne, men at adlyde Instruktioner fra England; thi da »det, som kommer ovenfra«, normalt sorterer under Præsteskabet, var det ogsaa »naturligt«, at de tog sig af samme Sort, naar det var Mennesker (eller Vaaben), som kom ovenfra. Og i adskillige Præstegaarde gemmes der dyrebare Klenodier, saasom engelske Landkort over Danmark paa fineste Lærred, eller værdifulde Stykker Faldskærmsilke o. s. v. fra denne Tid. Eller at læse om »Præsternes officielle Forening«, der virkede fortrinligt med at »puffe« Tyskerne, saadan som Forkortelsen af dens Navn (Puf) betød det, — eller om »Kirkelig Hjælpfond af 1944«, der officielt skulde hjælpe Præster til »Indkøb af dyre Præstekjoler«, men aldrig naaede at faa hjulpet nogen paa denne Maade, og i Stedet for lærte Præstemænd at bruge ogsaa andet end Ordets Vaaben: Maskinpistoler, der var kommen ned ovenfra. — Jo, — der er meget fornøjeligt i dette Tidsdokument, — eet Punkt er dog noget mistrøstigt, nemlig Kirkeministeriets Stilling. Vi citerer: Men eet maa ganske vist ogsaa siges i Sandhedens Interesse. Den Indstilling i vor Kirke kom ikke ovenfra. Allermindst fra vort Kirkeministerium. Værre Skamstøtte skal man vist have svært ved at rejse, end de Forordninger, som uden nogen Form for Blufærdighed blev sendt ud derindefra.

Stephan Nyeland. Et Hundreedaarsminde 1845—1945. Udg. af Elevforeningen »Vilvordes Minde«. 8° 136 Sider, Kbh. 1945.

Med Forord af den nuv. Indehaver af Havebrugshøjskolen »Vilvorde«, Planteskoleejer Vald Jensen, har samme tilligemed Havearkitekt, Over-

gartner *Jens Østergaard* for Elevforeningen forfattet dette Mindeskrift, der skal staa som en Varde over den flittige, initiativrige og dygtige Gartner og Skolemand, *Stephan Nyeland*, der i forrige Aarhundrede var en af dansk Gartneris store Skikkelser. Bogen er delt i 2 Dele, af hvilke J. Ø. tager første Del og skriver Slægtshistorie samt om Uddannelse og Gerning, leverer Bibliografi m. m. — lidt tungt i Sproget, men værdifuldt i sin minutiøse Gennemgang. V. J. skriver derefter om Nyeland og hans Skole, livligt og usammenhængende som Forf.s Tale, men levendegørende Skikkelsen og dens Skæbne. Det har knebet med Korrekturlæsningen; en Sidehenvielse som »Se Side 00« (Pag. 68) er ikke meget værd, og paa Side 60 har Sætternissen øjensynligt leget Kispus med Skriftprøverne; at man i Kongerækken allerede er kommet til Chr. XI (Billedteksten Pag. 50) skyldes formentlig samme.

Johan Exner: Vore Kirkers Istandsættelse og Vedligeholdelse. 74 S., 8°, Schultz, Kbh. 1945, Kr. 7,75.

Forfatteren, der i de senere Aar har kastet sig ud i et og andet, fortæller i denne lille Bog mange fornuftige Ting om Kirkerestaureringer m. m., og det mærkes, at han har baade stor Kærlighed til og en vis Indleven i Opgaverne, — opnaaet ved embedsmæssigt Arbejde med Sagerne og godt Samarbejde med Arkitekter. Kirkegaarde berøres kun periferisk. Vi advarer imod et følge Forf.s Raad om at lade »Stenbræk eller andre Planter« anbringe i Stenbroen om Kirkebygning; thi hvis dette »andre Planter« bliver tydet som andre »Stenhøjsplanter«, saa har vi en skrækkelig Portion daarlig Havekunst a la Sildesalat, — saadan som man bl. a. har set det paa nogle fynske Kirkegaarde. Rart vilde det have været, om Forf. gjorde opmærksom paa de frygtelige Monstrer, der kan stikke ud paa Kirkegaarden, efter at der er blevet indlagt Centralfy. De kan være meget besværlige og vanskelige at skjule. Bemærkningerne om Bivirkninger af umagelige Bænke i Kirkerne er velgørende og opmuntrer til at anbefale Grundtvigs-Kirke-Stole i mange flere Kirker. — Men hvorfor skal denne meget lille Bog koste saa mange Penge, at Kirkeministeriet næsten maa undskylde, at den kan købes paa Kirkens Regning?

Dansk Tidsskrift-Index. Udg. af Statens Bibliotekstilsyn. 30. Aarg. 1944, 8°, 388 S., Arnold Busck, Kbh. 1945.

Dette nyttige Værk for enhver, der har Brug for Tidsskrift-Stof (og hvem har ikke det?) foreligger i 30. Aarg. Dets Paalidelighed er kendt. — Dog tror vi, at man passende kunde benytte »det runde Tal« til at revidere Fortegnelsen over de registrerede Tidsskrifter, — baade dem, der hid-

til har været optaget, deres Hyppighed m. m., som jo nok kan forandres, og dem, der burde findes i Fortegn. Der er noget, som tyder paa, at de Tidsskr., som er kommet igennem Besættelsens, Papirrestriktionernes og den økonomiske Omvæltningens Tid virkelig har Eksistensberettigelse, — og der er mange af dem, som ikke har faaet Optagelse i Indexet. Ogsaa for Indexet hører jo Papirrestriktionerne op engang.

Bibliografi for G. E. C. Gads Forlag 1931–1945. Lommehefte, 132 S., Kbh. 1945.

I Anledning af Forlagets 90-Aars-Dag er udsendt en nyttig Bibliografi, hvori det ses, hvad Forlaget har virket med, siden det forrige Katalog udsendtes (1930). Havebruget har Grund til at være Gad taknemmelig for Indsatsen paa dette Omraade: Nord. ill. Havebrugsleksikon, 4. og 5. Udgave, Kirkegaardshaandbog, Aktuelle Kirkegaardsspørgsmaal foreligger, Jacob E. Langes Bøger o. s. v.; for blot at nævne nogle faa Ting. Ogsaa Bibliografien er der Anledning til at takke for.

Alfred M. Danvig: Drivhusbygning. A. d. G. Forlag. 4°, 256 S., Kbh. 1945.

Manuskriptet til denne Bog er udarbejdet i Samraad med Udv. f. Den tekn. Gartnerkonsultation, som turde være det Sted, hvor den bedste faglige Viden findes. Den vil utvivsomt blive flittigt brugt af Gartnere og andre, der skal bygge Drivhuse. Ogsaa Kirkegaardsfolk kan lære noget af den.

Erik Lundberg: Arkitekturens formspråk; Nordisk Rotogravyr, 4°, 572 S., Stockholm 1945.

Det er et imponerende Værk, som den kendte svenske Arkitekt her har lagt paa Bordet, — og saa er det endda kun 1ste Del. Det er ifl. Titlen hans Redegørelse for Arkitekturen som kunstnerisk Udtryksmiddel, og da hans Redegørelse ikke mindst sker ved Hjælp af Billeder, udvalgt med sikker Smag for Virkningen og ofte tegnet til Værket, er blot en Gennembladning af det digre Bind en Anskuelsesundervisning af største Behag. Det vrimler med Billeder, og der er adskillige farvelagte Plancher; Forlaget har ikke sparet sig, saa lidt som Forfatteren. Kirkegaardsinteresserede finder mange Oldtidsgrave, Klippegrave fra den græske Broncealder, Urnegrave fra Etruskien, Ægyptens Pyramider og lykiske Klippegrave, og Planteelskere ser med Glæde, hvorledes den intime Samhørighed mellem Planternes Former og Arkitekturens dekorative Elementer, saasom Søjler. Dette første Bind handler, som man kan forstaa, om den antike og primitive Bygningskunst. For alle Interesserede er det et ypperligt Værk at fordybe sig i.